

Баніт О.В.,
молодший науковий співробітник віділу андрагогіки Інституту
педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України,
м. Київ

КРИТЕРІАЛЬНО-РІВНЕВА СТРУКТУРА ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ГРАФІЧНОГО ДИЗАЙНУ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ МИСТЕЦЬКОГО ПРОФІЛЮ

У процесі педагогічного дослідження виникає необхідність постійного спостереження за процесом змін і перетворень (моніторинг). Збір, обробка та аналіз інформації про результати цих змін і перетворень складають зміст моніторингу. Базовою системою моніторингу виступає система діагностики, для здійснення якої необхідні критерії. Це ознаки, на основі яких здійснюється оцінка досліджуваного явища, об'єкту. Вони бувають кількісні (обсяг знань, швидкість засвоєння, міцність знань) і якісні (рівень засвоєння, рівень розуміння, рівень оволодіння теоретичним матеріалом, практичними навиками). Відповідно до критеріїв визначаються показники, за якими можна оцінити рівні та здійснити контроль за динамікою росту цих показників. Дослідження рівня здійснюється шляхом тестування, анкетування, опитування за різними методиками.

У процесі аналізу стану дослідженості проблем визначено основні напрями розвитку професійної майстерності викладачів графічного дизайну та їх складові – це педагогічна майстерність (складові: гуманістична спрямованість, психолого-педагогічні знання, педагогічні здібності, педагогічна техніка) та дизайнерська майстерність (складові: проектна спрямованість, знання з історії мистецтва та дизайну, художні вміння, володіння комп'ютерними програмами). Структура професійної майстерності охоплює сукупність вище названих складових, що являють собою цілісний механізм, спрямований на розв'язання чітко визначених мети і завдань. У свою чергу, кожна із них може бути розглянута в якості складової частини іншої системи більш високого рівня.

На основі теоретичного обґрунтування розроблено критеріально-рівневу структуру професійної майстерності викладачів графічного дизайну, представлену двома складовими, кожна з яких характеризується чотирма критеріями. Перша складова – педагогічна майстерність (ціннісно-мотиваційний, компетентісно-кваліфікаційний, рефлексивно-операційний, комунікативно-діяльнісний критерії); друга складова – дизайнерська майстерність (мистецький, художній, комп'ютерний, проектний критерії).

Показниками ціннісно-мотиваційного критерію визначено: гуманістичну зорієнтованість, інтеграцію особистісних і професійно важливих якостей та умінь, глибоку мотивацію до виконання педагогічної діяльності в різних її

модифікаціях, інтерес до педагогічної діяльності, любов до справи і людей, педагогічний такт, почуття обов'язку і громадянської відповідальності, свідоме ставлення до праці, дисциплінованість, об'єктивність, висока моральна культура.

Показники компетентнісно-кваліфікаційного критерію: володіння основами психолого-педагогічних та художньо-дизайнерських знань, умінь і навичок, компетентне використання нових технологій для гармонізації взаємовідносин, високу компетентність та відповідність дій вимогам державних стандартів, максимальне використання знань та умінь у поєднанні з індивідуальними здібностями, прагнення вийти за межі своєї професії, збагатити її власним творчим внеском, прогнозування перспектив роботи, зони найближчого професійно-особистісного розвитку, планування й організацію діяльності на тривалий проміжок часу, кваліфіковане виконання професійної діяльності.

Показниками рефлексивно-операційного критерію визначено: об'єктивно-критичне ставлення до власної професійної діяльності, кропітку роботу над собою, вміння діагностувати себе, визначати свої сильні і слабкі сторони під кутом зору розвитку студентів, усвідомлення можливості творчого розв'язання педагогічних проблем, здатність все життя вчитися та досягати самореалізації, реалізація, самоутвердження особистості в професійній діяльності на основі інтегральних психологічних новоутворень, індивідуалізацію своєї праці, самореалізацію в ній власних потреб, вияв у ній своєї самобутності, саморозвиток засобами професії.

Показники комунікативно-діяльнісного критерію: ініціативність в організації педагогічної взаємодії та професійної діяльності, конструювання професійно доцільних прийомів взаємодії, діалогічна взаємодія у спілкуванні, сформований індивідуальний стиль професійної діяльності, ефективно застосування на практиці сучасних технологій, готовність до сприйняття професійного досвіду колег, творча активність, що передбачає доцільне використання методів і засобів взаємовпливу в кожній професійній ситуації, поєднання професійної відкритості, навчання і самостійних творчих пошуків, вміння працювати в умовах високого розумового та емоційного напруження, здатність знаходити оптимальні рішення у нестандартних ситуаціях і зберігати при цьому витримку і самовладання.

Показники кожного критерію проявляються на п'яти рівнях: репродуктивному, реконструктивному, конструктивному, творчому, креативному. На репродуктивному рівні ці показники спостерігаємо епізодично, діяльність реалізується на низькому рівні. На реконструктивному рівні – частіше, діяльність реалізується з окремими помилками. На конструктивному рівні показники проявляються часто, діяльність реалізується вміло, але формально. На творчому рівні показники задіяні постійно, діяльність реалізується на високому рівні – також постійно, діяльність реалізується на рівні генерування нових ідей, втілення творчих задумів, креативного мислення.

Результати педагогічного діагностування рівня професійної майстерності викладачів графічного дизайну на констатувальному етапі експерименту зафіксували домінування репродуктивного та конструктивного рівнів сформованості професійної майстерності викладачів графічного дизайну. Наявність значного відсотку викладачів, які працюють на рівні нижче середнього, засвідчує необхідність упровадження цілеспрямованого комплексу педагогічних впливів та їх науково-методичне забезпечення.

У результаті аналізу стану викладання, вивчення нормативної бази та узагальнення педагогічного досвіду розроблено модель розвитку професійної майстерності викладачів графічного дизайну, яка складається із трьох блоків. Нормативно-цільовий блок (відображає нормативні вимоги (галузеві стандарти) та вимоги ринку праці до рівня професійної майстерності викладача графічного дизайну, визначає стандартизований обсяг змісту психолого-педагогічної та художньо-дизайнерської підготовки); змістово-критеріальний (напрями, критерії, показники, рівні); організаційно-педагогічний (окреслює сукупність педагогічних умов, що уможливають реалізацію поставлених цілей і досягнення результату, та навчально-методичне забезпечення, розроблене з урахуванням сучасних форм і методів роботи, яке охоплює тренінги з розвитку педагогічної, художньої, мистецької та комп'ютерної майстерності, програму самовдосконалення та методичні рекомендації).

Також розроблено, впроваджено та експериментально перевірено навчально-методичне забезпечення процесу розвитку професійної майстерності викладачів графічного дизайну у вищих навчальних закладах мистецького профілю з використанням сучасних форм і методів роботи: чотири тренінги (з розвитку педагогічної, художньої, мистецької та комп'ютерної майстерності), програма самовдосконалення та методичні рекомендації.

Аналіз змін в ході формувального експерименту та інтегральними показниками складових професійної майстерності в експериментальній групі виявив зростання показників за всіма критеріями педагогічної майстерності і трьома критеріями дизайнерської майстерності.

Найбільших змін зазнав репродуктивний та креативний рівні. На завершення експерименту в контрольній групі репродуктивний рівень зменшився на 1%, тоді як в експериментальній він зійшов нанівець. Загальна кількість викладачів експериментальної групи, в яких було зафіксовано креативний рівень наприкінці проведення експерименту, становила 46,5%, тоді як у контрольних цей показник дорівнював 22%. Загалом рівень сформованості професійної майстерності викладачів графічного дизайну на кінець формувального етапу в експериментальній групі зріс на 9%, а в контрольній – лише на 1%.

Наведені статистичні дані свідчать про те, що запропоноване навчально-методичне забезпечення сприяє активізації та внутрішньому переосмисленню професійної діяльності в цілому, що позитивно впливає на розвиток професійної свідомості мотивуючи потребу у самовдосконаленні.